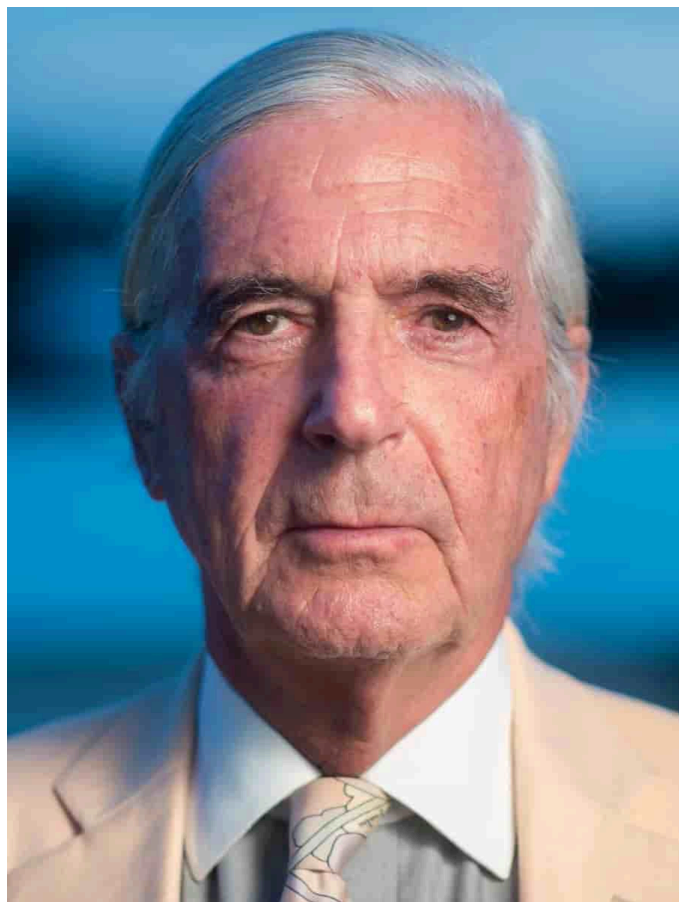

Voormalig zakenman Joep de Koning

Wat Amerika vergeet te leren over vrijheid

Door: Redactie WvF

18-01-2026

Buitenland *Opinie*

De Verenigde Staten vieren dit jaar 250 jaar onafhankelijkheid. Joep de Koning, sinds 1968 inwoner van New York, attendeert ons op wat Amerika volgens hem vergeet te leren. ‘We moeten ons herinneren hoe oude principes, zoals tolerantie, in ons leven zijn gekomen – en waarom ze nog steeds belangrijk zijn.’

Toen de eerste Nederlandse kolonisten in 1624 op Governors Island landden, stichtten ze meer dan alleen een kolonie. Ze plantten een juridisch idee dat New York – en uiteindelijk de Verenigde Staten – stilletjes zou vormgeven, maar dat vreemd genoeg onbenoemd blijft in ons collectieve geheugen: tolerantie. Niet tolerantie als beleefdheid of passieve acceptatie, maar tolerantie als wet – een beperking van de macht die mensen van verschillende religies, talen en afkomst in staat stelde onder één jurisdictie te leven zonder vervolging.

Ruim eeuwen later eert New York diversiteit als een identiteit. Maar we vragen ons zelden af hoe die diversiteit überhaupt beheersbaar is geworden. In een tijdperk van politieke polarisatie en historische onrust is die omissie van belang.

Mijn levenswerk is geworteld in de overtuiging dat individuele Amerikaanse vrijheid niet begon met vrijheid zelf, maar met tolerantie. Door decennia van onafhankelijk onderzoek, aangewakkerd door een enkele vergeten gravure, ontdekte ik het verhaal van Governors Island als de geboorteplaats van religieuze en culturele co-existentie in de Nieuwe Wereld. Mijn missie is niet om de geschiedenis te herschrijven, maar om het ontbrekende fundament te herstellen, zodat toekomstige generaties begrijpen dat individuele vrijheid niet kan overleven zonder tolerantie.

Nederlandse Republiek

De meeste Amerikanen denken dat ze vrijheid begrijpen. We associëren het met rechten, vrije meningsuiting en onafhankelijkheid. Maar vrijheid bestaat uit verschillende onderdelen. Individuele vrijheid is er één van. Tolerantie is een ander. Die vrijheid zonder tolerantie wordt overheersing – vrijheid voor sommigen, angst voor anderen. De Nederlandse Republiek heeft dit op de harde manier geleerd na decennia van godsdienstoorlog in Europa. Aan het begin van de zeventiende eeuw was gewetensvrijheid wettelijk vastgelegd, niet als idealisme, maar als noodzaak tot overleven. Deze juridische cultuur stak de Atlantische Oceaan over met de kolonisatie van Nieuw-Nederland

Dit was geen abstracte filosofie. In 1648 en 1649 dienden kolonisten in Nieuw-Amsterdam formeel een verzoekschrift in bij de Republiek der Nederlanden om genoegdoening te krijgen voor grieven tegen het koloniale gezag. Ze deden wat burgers van een tolerant systeem geacht worden te doen: de macht uitdagen via de wet in plaats van geweld. Ter ondersteuning van dat verzoekschrift werd ter plekke een ooggetuigentekening van Nieuw-Amsterdam gemaakt – tegenwoordig de oudst bekende afbeelding van wat later New York City zou worden. Het was geen decoratie. Het diende als bewijs.

Meer dan een eeuw later zou het recht ‘om de regering te verzoeken om genoegdoening’ worden verankerd in het Eerste Amendement. Maar het werd hier voor het eerst in de praktijk gebracht, niet in theorie. Die ontstaansgeschiedenis compliceert ons nationale verhaal. Het suggereert dat een van Amerika’s meest fundamentele democratische rechten niet plotseling in 1791 ontstond, maar voortkwam uit een oudere rechtscultuur die tolerantie beschouwde als een voorwaarde voor individuele vrijheid.

Onwil

En toch blijft deze geschiedenis grotendeels niet erkend. Musea, schoolboeken en herdenkingen verschuilen zich vaak in vaagheden en behandelen het vroege New York als een voorbode in plaats van een fundament. Data worden afgezwakt, betekenissen worden uitgehold en juridische implicaties worden vermeden. Dit is geen censuur; het is iets stillers en vertrouwders – een onwil om de geschiedenis te beoordelen wanneer die gevolgen heeft.

Nergens is die vermijding duidelijker zichtbaar dan in de manier waarop we tegenwoordig burgerlijke waarden onderwijzen. Als iemand die jarenlang de Amerikaanse geschiedenis van buitenaf heeft bestudeerd – en die binnenkort misschien wel de eed van trouw aan de Verenigde Staten moet afleggen – ben ik getroffen door wat onze burgerlijke rituelen benadrukken en wat ze impliciet laten. Burgerschapsvorming legt terecht de nadruk op de Grondwet, individuele vrijheid en loyaliteit. Maar tolerantie – de discipline die zulke vrijheid mogelijk maakt in een pluriforme samenleving – wordt zelden benoemd, gedefinieerd of getoetst.

Samenleven

Die afwezigheid is niet onbelangrijk. Een democratie die individuele vrijheid predikt zonder tolerantie, loopt het risico burgers op te voeden die weliswaar de rechten kennen, maar niet bedreven zijn in samenleven. In het huidige politieke klimaat wordt onenigheid steeds vaker gezien als ontrouw en onvrede als een bedreiging. Het gevolg is een vernauwing van wie ertoe doet, wiens aanspraken legitiem zijn en welke verschillen getolereerd kunnen worden. Zowel rechts als links zijn, op verschillende manieren, afgedreven naar het eisen van conformiteit in plaats van terughoudendheid.

De haven van New York zelf biedt een duidelijker les dan de meeste lessen maatschappijleer. Drie eilanden vormen een toevallige kaart van Amerikaanse waarden. Governors Island markeert de komst van tolerantie als wet. Liberty Island staat voor politieke vrijheid, gesymboliseerd door het Vrijheidsbeeld als afwijzing van tirannie. Ellis Island vertegenwoordigt gastvrijheid – de poort waardoor miljoenen mensen het Amerikaanse experiment binnenkwamen. Tolerantie, individuele vrijheid en gastvrijheid zijn geen concurrerende idealen; ze zijn onderling afhankelijk. Verwijder tolerantie, en de andere twee worden symbolen zonder structuur.

Amerikaanse erfenis

Dit is geen pleidooi om de Nederlanders te romantiseren of de Amerikaanse geschiedenis te herschrijven. Het is een oproep om het af te maken. Tolerantie is geen buitenlandse import. Het is een Amerikaanse erfenis – ouder dan de onafhankelijkheid, ouder dan de Grondwet zelf. Dat vergeten verzwakt ons begrip van individuele vrijheid, juist op het moment dat we beweren die het felst te verdedigen.

Trouw zweren aan een land betekent je verbinden aan de waarden ervan. De vraag is of we die waarden wel eerlijk benoemen. Als tolerantie heeft bijgedragen aan de vorming van de vroegste Amerikaanse burgercultuur, mag die niet impliciet blijven of vergeten worden – vooral niet wanneer we van burgers en aspirant-burgers verwachten dat ze ernaar leven. We hebben geen nieuwe principes nodig. We moeten ons herinneren hoe de oude principes in ons leven zijn gekomen – en waarom ze nog steeds belangrijk zijn.

Als iemand die sinds 1968 in New York woont, had ik gehoopt dat de regeringen van de staat New York en Nederland de vierhonderdste verjaardag zouden herdenken van de introductie van de grondbeginselen van de Nederlandse Republiek in Noord-Amerika – de rechtsfilosofie van ‘godsdiensttolerantie, gewetensvrijheid en geen vervolging’ die arriveerde met de ontschepping van de eerste Nederlandse pioniers van het schip ‘Nieu Nederlandt’ op Governors Island in de haven van New York in 1624.

Joep de Koning is voormalig zakenman.

De haven van New York.